

Nezávislost a nestrannost soudce

Nezávislost a nestrannost jsou neodmyslitelnými atributy pojmu soud, hodnotami, jež prospívají všem, neboť jsou jednou ze záruk rovnosti a právní jistoty v demokratické společnosti. Pouze nestranný soud je způsobilý poskytovat skutečnou spravedlnost vždy a všem. K vyloučení soudce z projednávání a rozhodnutí věci může dojít teprve tehdy, je-li evidentní, že jeho vztah k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům, dosahuje takové povahy a intenzity, že i přes zákonem stanovené povinnosti je důvodné pochybovat, zda bude moci nezávisle a nestranně rozhodovat. Nepochybně se jedná o případy, kdy je soudce současně na straně účastníka řízení či svědka, případně kdyby mohl být v řízení dotčen na svých právech; shodně to platí, má-li soudce k účastníkům řízení příbuzenský, přátelský nebo zjevně nepřátelský vztah, či vztah ekonomické závislosti. Pokud jde o objektivní hodnocení nestrannosti soudců, je třeba se zabývat zejména otázkou, zda - i nezávisle na chování a výrocích soudce - existují jisté ověřitelné skutečnosti, které mohou jeho nestrannost zpochybňovat, přičemž v této oblasti mohou mít význam i pouhá zdání. Skutečná, tedy i třetím osobám se jevící nestrannost a nezaujatost soudce je totiž jedním z hlavních předpokladů spravedlivého rozhodování a jednou z hlavních premis důvěry občanů v právo a demokratický právní stát.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 741/21 ze dne 2.8.2021)

Ústavní soud rozhodl ve věci ústavní stížnosti stěžovatele M. H., zastoupeného Mgr. P.S., advokátem, se sídlem v B., proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. ledna 2021 č. j. 9 To 2/2021-28 a proti usnesení Městského soudu v Brně ze dne 13. prosince 2020 č. j. 70 Nt 3654/2020-9, za účasti Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně, tak, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 7. 1. 2021 č. j. 9 To 2/2021-28 a usnesením Městského soudu v Brně ze dne 13. 12. 2020 č. j. 70 Nt 3654/2020-9 bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu a na spravedlivý proces, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Uvedená usnesení se proto ruší.

Z odůvodnění:

I. Řízení před obecnými soudy

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhal, aby Ústavní soud vyslovil, že shora citovanými rozhodnutími obecných soudů bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu a na spravedlivý proces, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

2. Dne 13. 12. 2020 byla v rámci vazebního zasedání ve věci stěžovatele coby obviněného v trestním řízení vznesena obhájcem (nyní zastupujícím stěžovatele při podání této ústavní stížnosti) námitka podjatosti soudu - konkrétně soudce L. H. ve smyslu ust. § 30 odst. 1 tr. řádu. K uvedené námitce se soudce v usnesení, jež bylo oznámeno účastníkům a poté písemně vyhotoveno dne 13. 12. 2020, prohlásil nepodjatým. V závěru tohoto usnesení mj. uvedl, že se kategoricky distancuje od tvrzení obhájce Mgr. P.S. o své podjatosti, a konstatoval, že k obviněnému přistupoval a přistupuje zcela standardně jako vůči kterémukoli jinému obviněnému. S přihlédnutím k tomu, že nemá žádný vztah k projednávané věci, obviněnému, ani k obhájci obviněného Mgr. P.S., svědkům či poškozeným, bylo rozhodnuto, jak ve výroku usnesení obsaženo. Opačné rozhodnutí by za těchto okolností prý naopak

znamenal odnětí obviněného jeho zákonnému soudci.

3. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 7. 1. 2021 č. j. 9 To 2/2021-28 byla stížnost stěžovatele proti tomuto usnesení zamítnuta. Dle evidence Městského soudu v Brně byl zcela správně ustanoven stěžovateli, který si sám advokáta nezvolil, přičemž se jedná o nutnou obhajobu, Mgr. P.S. Okolnost, že Mgr. S. jako advokát vystupuje v advokátní poradně JUDr. B.S., podle soudu rozhodně nemůže vést k závěru, že se na něho vztahují eventuální podezření související s touto advokátkou.

II. Ústavněprávní argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel považuje závěry obecných soudů za nesprávné a neústavní. Zejména poukázal na to, že sám H. se již jednou k obsahově shodné námitce podjatosti vznesené týmž obhájcem vyloučil ve věci, kde byl obhájce nynějšího stěžovatele činný. Jednalo se o usnesení Městského soudu v Brně pod č. j. 70 Nt 1930/2017 ze dne 30. 10. 2017. Navíc skutečnost, že bude vznesena námitka podjatosti, byla H. avizována již telefonicky při hovoru o ustanovení obhájcem. Stížnostní soud se touto okolností vůbec nezabýval. Jinými slovy, jednou se sám jmenovaný soudce považuje za podjatého, podruhé ze stejných důvodů nikoliv, a ještě skutečnost svého předchozího vyloučení v této věci vědomě zamlčuje, aniž tato okolnost, byť okrajově, stojí Krajskému soudu v Brně za bližší zmínku v odůvodnění napadaného usnesení.

5. Přitom již ve stížnosti proti usnesení městského soudu stěžovatel zdůraznil, že není tak úplně pravdou, že H., jak uvedl v napadeném usnesení, vnímá či spíše vnímal JUDr. S., u níž je obhájce obviněného zaměstnán, "naprosto neutrálně". Nabídl, že doloží stížnostnímu soudu dopis H. JUDr. S., ve kterém ji mj. obviňuje z cynismu a žádá ji, aby sdělila svému tehdejšímu klientovi (protistraně H., resp. obviněnému v kauze, kde H. tehdy vystupoval jako poškozený a JUDr. S. jakožto obhájkyň obviněného ve věci dopravní nehody), aby si našel jiného obhájce. Z celkového vyznění onoho dopisu je prý dostatečně patrná značná nevole H. vůči JUDr. S., z důvodu způsobu jí vedené obhajoby a ochrany zájmů jejího tehdejšího klienta. Jedná se o záležitost, kdy zaměstnavatelka obhájce stěžovatele zastupovala v roce 2009 v trestním řízení klienta, který při jím způsobené dopravní nehodě způsobil vážná zranění H. Vzhledem k možnostem aplikace ust. § 307 tr. řádu oslovila JUDr. S. tehdejší poškozené, včetně H., s nabídkou náhrady škody, kterou by byl nad rámec náhrad z povinného ručení její klient (tehdy brigádně pracující student) poškozeným s to nabídnout. Na to jí H. zaslal zmíněný dopis, v němž ji osočuje z cynismu a uráží ji pro výkon jejího povolání. Na tento dopis prý reagovala JUDr. S. razantním a jednoznačným vymezením se vůči tvrzením v něm obsaženým. Trestní věc skončila vydáním trestního příkazu, pročež o nárocích H. nebylo rozhodnuto.

6. Celá záležitost mezi H. a JUDr. S. se obnovila v roce 2012 kdy rodinní příslušníci (manželka a děti) H. požadovali po jejím klientovi z titulu ochrany osobnosti částku celkem 372 000 Kč s příslušenstvím. Sám H. požadoval původně 690 000 Kč, za sebe vzal však žalobu ještě před přípravným jednáním zpět, jelikož ve stejné věci uzavřel smír s pojišťovnou z titulu vyplacení částky necelých 500 000 Kč, a tedy uspokojení jeho nároku, a dále v řízení vystupoval jako zákonný zástupce svých dětí. JUDr. S. za svého klienta před soudem namítala, že ačkoliv H. po celou dobu trestního a posléze civilního řízení tvrdil, že v době nehody byl řádně připoután bezpečnostním pásem, tato okolnost se prý nezakládala na pravdě a předložila znalecký posudek, ze kterého se jednoznačně podává, že H. nebyl v době nehody připoután, svá zranění si spoluzavinil a záměrně tak příslušné orgány uváděl v omyl. Celá civilní věc proto skončila ještě při tomtéž jednání rychlým

smírem, v němž se klient JUDr. S. zavázal, že všem žalobcům dohromady uhradí toliko částku 25 000 Kč.

7. Stěžovatel uvedl, že s ohledem na šetření osoby H. nebyly tyto důkazy dosud k žádnému podání připojeny, avšak vzhledem k napadeným rozhodnutím jsou blíže rozebrány v odůvodnění této ústavní stížnosti. Tehdejší klient totiž JUDr. S. pro podobné případy zprostil v potřebném rozsahu zákonné povinnosti mlčenlivosti. Obhájce stěžovatele neměl zájem tyto okolnosti písemně ventilovat, avšak nyní je tak nucen učinit, jelikož se jedná o zájem stěžovatele, aby o něm jednal a rozhodoval nepodjatý a nestranný soudce.

8. Obhájce stěžovatele se jako zaměstnanec JUDr. S. na přípravě právního zastoupení protistrany v kauze H. aktivně podílel. Proto se nemůže spokojit s poněkud bagatelizujícím závěrem Krajského soudu v Brně, že "okolnost, že Mgr. S. jako advokát vystupuje v advokátní poradně JUDr. S., rozhodně nemůže vést k závěru, že se na něho vztahují eventuální podezření související s JUDr. S.". Předně se nejedná jen o jakousi "advokátní poradnu", nýbrž o advokátní kancelář, ve které je obhájce stěžovatele zaměstnaným advokátem pracujícím pro JUDr. B.S. A jak praví ust. § 15b zákona o advokacii, zaměstnaný advokát vykonává advokacii jménem zaměstnavatele a na jeho účet. Tudíž se jedná bez pochyb o případ, kdy na jedné straně figuruje soudce a na druhé straně obhájce pevně a jednoznačně provázaný se zaměstnavatelem (rovněž advokátem), vůči kterému lze uvažovat zcela jednoznačně o podjatosti soudce. Jak dále vyplývá též z hlaviček listin, na kterých obhájce stěžovatele zasílá orgánům činným v trestním řízení i jiných řízeních svá podání, jedná tak jako zaměstnanec JUDr. S., která je tak beneficentem jeho činnosti a ručí za její řádný výkon, pročež případné poškození klienta - stěžovatele, jemuž byl ustanoven její zaměstnanec, může tak teoreticky cílit i na ni samotnou.

9. Krajský soud v Brně tedy podle stěžovatele řádně neuvážil, že dříve projednávaná věc dopravní nehody a civilního řízení o náhradu škody se týkala H. osobně jako účastníka, nikoliv jako soudce. Je sice pravdou, že soudce byl stěžovateli přidělen standardním způsobem, tento postup však nebyl namítán a podjatost se týká právě popsaneho vztahu mezi obhájcem stěžovatele a soudcem.

III. Vyjádření účastníků řízení

10. Ústavní soud si k posouzení celé věci vyžádal vyjádření účastníků řízení a zaslání příslušného spisového materiálu. Krajský soud v Brně se k ústavní stížnosti nijak nevyjádřil.

11. Městský soud v Brně ve vyjádření, podepsaném Liborem H., uvedl, že odkazuje v plném rozsahu na obsah ústavní stížností napadeného usnesení. Shledává odpovídajícím jak výrok napadeného usnesení, tak i jeho odůvodnění. V tomto ohledu vychází zejména (a především) ze smyslu a účelu relevantních ústavních a zákonných ustanovení, a to i v mezích kontextu rozhodování vazební věci v rámci víkendové služby soudce. Svou podjatost vůči Mgr. P.S. kategoricky vylučuje. Tvrzení v ústavní stížnosti na jeho adresu mířená nesdílí a polemice tvrzení proti tvrzení "není vyjádření otevřeno, resp. tato by byla bezpředmětná a profesionální zdrženlivý přístup ji soudci (v tomto rámci a priori) odklízí". Dále soudce uvedl, že usnesení Městského soudu v Brně ze dne 30. 10. 2017 sp. zn. 70 Nt 1930/2017 (kdy soudce, ve fázi rozhodování o dalším trvání vazby již vazebně stíhaného obviněného z opatrnosti podložené ohledem na případné negativní konsekvence rozhodl, že je vyloučen) a

aktuálně ústavní stížnosti napadené usnesení Městského soudu v Brně nejsou dle jeho přesvědčení ve vzájemném rozporu, a to i s ohledem na hledisko odlišení uvedené v odůvodnění aktuálního usnesení. Následně obsahuje vyjádření informace o tom, jak se soudce dozvěděl, že Mgr. S. je zaměstnán v advokátní kanceláři JUDr. S. a jakým způsobem ustanovoval dle pořádku advokátů obhájce v dané věci. Městský soud proto navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná, nebo aby byla věcně zamítnuta.

IV. Ústavněprávní posouzení věci

12. Ústavní stížnost je důvodná. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně konstatoval (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 7/02, Pl. ÚS 11/04), že nezávislost a nestrannost jsou neodmyslitelnými atributy pojmu soud, hodnotami, jež prospívají všem, neboť jsou jednou ze záruk rovnosti a právní jistoty v demokratické společnosti. Pouze nestranný soud je způsobilý poskytovat skutečnou spravedlnost vždy a všem. Nezávislost a nestrannost však představují ideální typy, které nikdy nelze naplnit absolutně a je možné se k nim pouze přibližovat, což je dáno jejich sociální povahou. Nezávislostí se rozumí vyloučení možnosti účinně působit na svobodnou tvorbu vůle soudců, nestrannost (nezávislost na stranách) představuje neexistenci vztahu soudu k jedné ze stran řízení, kdy pojem strana řízení lze chápat jak v obecné, tak i v konkrétní rovině. Dlouhodobý právní a politický vývoj liberálních demokracií vygeneroval ze zkušeností indikátory nezávislosti a nestrannosti, z nichž lze utvářet objektivizovaná kritéria umožňující posoudit naplnění znaků nezávislosti a nestrannosti, protože v subjektivní poloze psychického (vědomého či nevědomého) stavu rozhodujícího subjektu je právními nástroji nelze uchopit.

13. Při posuzování nestrannosti a nezávislosti soudce proto nelze zcela odhlédnout ani od jevové stránky věci, kdy je za validní kritérium považováno i tzv. zdání nezávislosti a nestrannosti pro třetí osoby, neboť i tento aspekt je důležitý pro zaručení důvěry v soudním rozhodování vůbec. I toto kritérium reflektuje sociální povahu soudního rozhodování, z níž vyplývá, že i když třeba reálný důvod k pochybnostem o nestrannosti a nezávislosti ve skutečnosti neexistuje - jak v subjektivní, tak dokonce i v objektivní poloze - nelze přehlížet ani existenci možného přesvědčení, že takový důvod dán je.

14. Ústavní soud rovněž vyslovil (zejména v nálezu sp. zn. I. ÚS 371/04), že integrální součástí práva na spravedlivý proces tak, jak je vymezeno v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je garance, aby ve věci rozhodoval skutečně nezávislý a nestranný soudce. Nestrannost soudce je přitom především subjektivní psychickou kategorií, vyjadřující vnitřní psychický vztah soudce k projednávané věci v širším smyslu (zahrnuje vztah k předmětu řízení, účastníkům řízení, jejich právním zástupcům atd.), o níž je schopen relativně přesně referovat toliko soudce sám. Pouze takto úzce pojímaná kategorie nestrannosti soudce by však v praxi nalezla stěží uplatnění vzhledem k obtížné objektivní přezkoumatelnosti jeho vnitřního rozpoložení.

15. Ústavní soud k tomu již v minulosti judikoval na straně jedné, že vyloučení soudce z projednávání a rozhodování věci má být založeno nikoliv na skutečně prokázané podjatosti, ale již tehdy, jestliže lze mít pochybnost o jeho nepodjatosti (srov. sp. zn. I. ÚS 167/94), na straně druhé vyslovil, že subjektivní hledisko účastníků řízení o podjatosti může být podnětem k jejímu zkoumání, rozhodování o této otázce se však musí dít výlučně na základě hlediska objektivního. To znamená, že

otázka podjatosti nemůže být postavena nikdy zcela najisto; nelze ovšem vycházet pouze ze subjektivních pochybností osob zúčastněných na řízení, nýbrž i z hmotněprávního rozboru skutečností, které k těmto pochybnostem vedou.

16. Rovněž judikatura Evropského soudu pro lidská práva vychází z dvojího testu nestrannosti soudce: subjektivní test je založen na základě osobního přesvědčení soudce v dané věci (personal conviction of a particular judge), objektivní test sleduje existenci dostatečných záruk, že je možno v tomto ohledu vyloučit jakoukoliv legitimní pochybnost (guarantees sufficient to exclude any legitimate doubt in this respect; srov. rozhodnutí ve věcech Saraiva de Carvalho vs. Portugalsko, 1994, Gautrin a další vs. Francie, 1998) Při zkoumání, zda v určité věci existují legitimní důvody svědčící o nedostatku nestrannosti soudce, je mj. možné vzít v úvahu i hledisko obžalovaného nebo širě vzato jedné ze stran sporu. Určujícím prvkem je to, zda lze považovat obavy dotčené osoby či osob za objektivně ospravedlnitelné; obdobně srov. Ferrantelli a Santangelo proti Itálii, 1996, Chmelíř proti ČR, 2005.

17. K vyloučení soudce z projednávání a rozhodnutí věci může dojít teprve tehdy, je-li evidentní, že vztah soudce k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům, dosahuje takové povahy a intenzity, že i přes zákonem stanovené povinnosti je důvodné pochybovat, zda bude moci nezávisle a nestranně rozhodovat. Nepochybně se jedná o případy, kdy je soudce současně na straně účastníka řízení či svědka, případně kdyby mohl být v řízení dotčen na svých právech; shodně to platí, má-li soudce k účastníkům řízení příbuzenský, přátelský nebo zjevně nepřátelský vztah, či vztah ekonomické závislosti. Pokud jde o vztah zjevně nepřátelský, zabýval se Ústavní soud touto otázkou v již citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 167/94; v něm uvedl, že v daném případě šlo o takový konflikt mezi rozhodující soudkyní a právní zástupkyní navrhovatelky, který svou povahou a intenzitou - označení rozhodnutí soudkyně za "právní zmetek" a následná soudní dohra - byl nepochybně dostatečným důvodem k tomu, aby v zájmu soudkyně samé o věci rozhodovala jiná osoba.

18. To je situace do jisté míry srovnatelná se zkoumaným případem. Vzhledem ke shora podrobně popsaným skutkovým okolnostem je zřejmý značně napjatý vztah mezi soudcem H. a advokátkou JUDr. S., který se může bezpochyby promítat i do navazujícího vztahu k jejímu zaměstnanci, advokátovi Mgr. S. Uvedené platí tím spíše, že se soudce H. sám v usnesení ze dne 30. října 2017 sp.zn. 70 Nt 1930/2017 vyloučil s tím, že jeho poměr k obhájci obviněného (tj. k Mgr. S.), respektive k zaměstnavateli tohoto obhájce, skutečně může (objektivně navenek) vzbuzovat pochybnosti o nestrannosti jeho rozhodování. Za tohoto stavu tedy mohou vzniknout důvodné pochybnosti o objektivitě a nestrannosti soudce ve vztahu k nyní projednávané věci, bez ohledu na to, že se nyní soudce podjatý být necítí. Ústavní soud je tedy toho názoru, že Krajský soud v Brně pochybil, jestliže v daném případě upřednostnil stanovisko soudce a tedy subjektivní princip před principem objektivním a řádně se nezabýval veškerými faktory a okolnostmi věci, které mohly zakládat důvod vážných pochybností o nepodjatosti či nestrannosti soudce, jak je v projednávaném případě vyložil stěžovatel.

19. Ústavní soud nijak nezpochybňuje vyjádření soudce H., který se podjatým být necítí, ani jeho tvrzení, že jako profesionál je schopný přistupovat k obviněnému zcela standardně jako vůči každému jinému obviněnému. Pokud jde o objektivní hodnocení nestrannosti soudců, je však třeba se

zabývat zejména otázkou, zda - i nezávisle na chování a výrocih soudce - existují jisté ověřitelné skutečnosti, které mohou jeho nestrannost zpochybňovat, přičemž v této oblasti mohou mít význam - jak již výše uvedeno - i pouhá zdání. Skutečná, tedy i třetím osobám se jevící nestrannost a nezaujatost soudce je totiž jedním z hlavních předpokladů spravedlivého rozhodování a jednou z hlavních premis důvěry občanů v právo a demokratický právní stát.

V. Závěr

20. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že obecné soudy, rozhodující ve věci, porušily právo stěžovatele na soudní ochranu a na spravedlivý proces, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

21. Z uvedených důvodů bylo ústavní stížnosti vyhověno, v souladu s ust. § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušeni řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)